Vlaams Parlement

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 565
van **ORRY VAN DE WAUWER**
datum: 17 april 2020

---

aan **ZUHAL DEMIR**
VLAAMS MINISTER VAN JUSTITIE EN HANDHAVING, OMGEVING, ENERGIE EN TOERISME

Lage grondwaterstand - Maatregelen

De afgelopen jaren werden gekenmerkt door warme droge zomers en weinig natte winters. Dit had een sterk effect op de grondwaterstand in Vlaanderen. Ondanks het feit dat grondwaterstanden altijd fluctueren, lijkt nu weer een dalende trend ingezet te zijn. Na de natte maand maart is er weer een drogere periode aangebroken. Volgens de Databank Ondergrond Vlaanderen zijn de relatieve grondwaterstanden momenteel op 26% van de locaties zeer laag, op 19,5% laag, op 39% normaal, op 11% hoog, en op 4,5% van de locaties zeer hoog voor de tijd van het jaar. Dit resultaat is beter dan dat van april 2019, maar met 45,5% lage grondwaterstand na de wintermaanden kan enkel over een toenemende bezorgdheid gesproken worden.

In het regeerakkoord en de beleidsnota van de minister staan heel wat doelstellingen en maatregelen om inzake de droogte een robuust beleid te voeren.

1. Hoe wordt de actuele grondwaterstand geëvalueerd door de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) en de administratie van de minister? Is er een toegenomen bezorgdheid na de relatief warme wintermaanden?
2. Welke maatregelen ter bestrijding van droogte en opwarming werden reeds opgestart door de minister?
3. Is er een verschil in grondwaterstand tussen landelijke en stedelijke meetpunten? Hoeveel meetpunten zijn gesitueerd in urbane kernen?
4. Welke maatregelen worden specifiek genomen ter bestrijding van warmte en droogte in stedelijke omgevingen?

ZUHAL DEMIR
VLAAMS MINISTER VAN JUSTITIE EN HANDHAVING, OMGEVING, ENERGIE EN TOERISME

ANTWOORD
op vraag nr. 565 van 17 april 2020
van **ORRY VAN DE WAUWER**

---

1. Uit de aangehaalde cijfers en uit de cijfers van het meest recente toestandsrapport watersysteem (waterinfo.be) blijkt dat momenteel een belangrijk aandeel locaties gebruikt voor de grondwaterstandindicator van VMM, lage tot zeer lage grondwaterstanden **voor de tijd van het jaar** vertonen. De peilen zijn lager dan de peilen die we in deze tijd van het jaar verwachten. Na weinig neerslag sinds half maart, zitten we begin mei 2020 in een situatie die vergelijkbaar is met begin mei vorig jaar.

   Een belangrijke opmerking hierbij is dat de grondwaterindicator uitspraken doet over de bovenste "freatische" grondwatertafel die onder directe invloed staat van weersomstandigheden. In Vlaanderen wordt ook water geput uit niet-freatisch grondwater. Dat grondwater bevindt zich in watervoerende lagen die zich bijvoorbeeld onder dikke ondoorlatende kleipakketten bevinden. Dat grondwater wordt niet rechtstreeks aangevuld door neerslag, en kent dus niet dezelfde problematiek.

   De evolutie van de freatische grondwaterstanden is, naast verdamping door gewasgroei, vooral afhankelijk van variaties in neerslag. De afgelopen jaren werd de "normale" aanvulling van het grondwater verstoord door verschillende periodes met lagere neerslaghoeveelheden. Het grondwater werd niet steeds op normale wijze aangevuld waardoor lage grondwaterstanden voor de tijd van het jaar ontstonden. In periodes dat het wel genoeg regende, stegen de grondwaterstanden wel. Ze stegen alleen niet snel genoeg om terug normale peilen voor die tijd van het jaar te bereiken. Klimaatwetenschap leert ons dat door de klimaatverandering dit soort droogteperiodes langer, intenser en vaker gaan voorkomen. Of we dit jaar opnieuw dezelfde lage grondwaterstanden zullen bereiken als de afgelopen 3 jaren hangt in eerste instantie af van de hoeveel neerslag die we de komende weken en maandenkrijgen.

   De impact die lage grondwaterstanden hebben is afhankelijk van de betrokken receptor:
   Waterbevoorrading uit grondwater: Naast winning uit niet-freatische lagen wordt er ook water gewonnen uit freatische lagen. Voor de meeste grondwaterwinningen uit de freatische lagen verwachten we op korte termijn geen directe problemen omdat de meeste winningen water winnen op een diepte die veel groter is dan de diepte van de grondwatertafel. Een beperkte daling van de grondwatertafel heeft voor die winningen dus geen rechtstreekse impact. Mogelijke problemen zouden kunnen ontstaan bij grondwaterwinning via drainage, uit ondiepe steenputten of uit vijvers.
   Oppervlaktewater: lage grondwaterpeilen zorgen voor minder voeding van beken en rivieren; dat kan leiden tot diepgangproblemen voor de scheepvaart, maar ook tot kwaliteitsproblemen, vissterfte, bloei van giftige blauwalgen, … Kwantitatieve en kwalitatieve problemen kunnen op hun beurt gevolgen hebben voor waterbevoorrading uit oppervlaktewater.
   Natuur: Beperkte grondwaterstandsdalingen kunnen ervoor zorgen dat de grondwaterstand buiten het bereik van bepaalde grondwaterafhankelijke vegetatie komt te liggen.
   Grondwaterkwaliteit – verzilting: Lage grondwaterpeilen kunnen leiden tot het aantrekken van verzilting in kust- en poldergebieden.

Landbouw: Lagere grondwaterstanden verminderen het waterleverend vermogen van de grondwatertafel (door capillaire opstijging) aan het bodemvochtgehalte, waardoor er minder water beschikbaar is voor landbouwgewassen.

De problematiek van een aanhoudend verminderde voeding van het freatische grondwater, zoals voorspeld ten gevolge van klimaatverandering, vraagt dus de nodige aandacht op vlak van onderzoek en maatregelen.

2. Het waterbeleid heeft meer dan ooit aandacht voor waterschaarste en droogte. De 3de waterbeleidsnota die op 3 april 2020 door de Vlaamse Regering werd vastgesteld, en op 28 april werd toegelicht in de Commissie Leefmilieu, bevat een afzonderlijke krachtlijn voor het beperken van waterschaarste en de gevolgen van droogte.

   Als visiedocument geeft de waterbeleidsnota richting aan de opmaak van het waterschaarste- en droogterisicobeheerplan als onderdeel van de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027. De plannen zullen maatregelen en acties bevatten om spaarzaam watergebruik te stimuleren, om de waterbeschikbaarheid te verhogen en om schade bij een waterschaarste te beperken. Om tot een gedragen actielijst voor waterschaarste en droogte te komen, werden diverse actoren betrokken via een co-creatietraject. De ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen zullen vanaf midden september in openbaar onderzoek gelegd worden.

   Intussen zijn ook verschillende van de 65 acties uit het lopende actieplan droogte en wateroverlast (bijna) afgerond. Enkele voorbeelden zijn: een voorspellingssysteem piekverbruik drinkwater (actie 62), richtlijnen inzake het tijdelijk gebruik van bemalingswater (actie 40), een gecoördineerde aanpak van blauwalgen (actie 37), een kader voor hergebruik van effluenten (actie 41), het uitwerken van drempels voor het instellen van captatieverboden op ecologisch (zeer) waardevolle waterlopen (actie 59) en de verbetering van de crisiscoördinatie en crisiscommunicatie (actie 50).

   Om veerkrachtig te kunnen reageren op een waterschaarste werkt de Vlaamse overheid, samen met de maatschappelijke actoren tegen eind 2020 aan een reactief afwegingskader voor prioritaire watergebruiken tijdens waterschaarste. Meer info over het project is terug te vinden op www.vlaanderen.be/afwegingskader.

   Eind 2019 heeft de minister 4 miljoen euro vrijgemaakt voor innovatieve projecten die waterschaarste in droge periodes moeten inperken (de proeftuinen droogte). Ook de projecten van Water-Land-Schap en de onthardingsinitiatieven in het kader van 'Vlaanderen breekt uit' dragen bij tot de aanpak van waterschaarste en droogte.

   En om maximaal te kunnen verzekeren dat de vraag naar water op duurzame wijze kan worden ingevuld, nu en in de toekomst, werd in het najaar van 2019 ook de opdracht gegeven voor de opmaak van een strategisch plan voor de waterbevoorrading.

3. In de vraag wordt voor meetpunten waarschijnlijk verwezen naar de meetpunten van de grondwaterstandindicator. De grondwaterstandindicator omvat momenteel 154 locaties verspreid over Vlaanderen die werden gekozen uit de bestaande putten in het primair meetnet van VMM o.b.v. volgende criteria:
   a. Putten met filters in eerder ondiepe grondwaterlagen, waar de grondwaterstand een kenmerkend natuurlijk seizoenaal patroon vertoont: hoog aan het begin van het groeiseizoen (einde winter), laag op het eind van het groeiseizoen (einde zomer).
   b. Beschikbaarheid van langdurige peilreeksen
   c. Mogelijkheid tot kalibratie van simulatiemodellen (met input van neerslag en verdamping) aan de gemeten peilen
   d. Spreiding over heel Vlaanderen

Putten in stedelijk gebied voldoen meestal niet aan bovenstaande criteria: de freatische grondwaterstand in stedelijke gebieden ondervindt in het algemeen veel meer impact van menselijke activiteiten. De grotere verhardingsgraad in stedelijke gebieden zorgt ervoor dat de grondwatervoeding er kleiner is. Bovendien is de natuurlijke grondwaterstand er vaker verstoord door verlagingen ten gevolge van tijdelijke bemalingen voor bouwkundige werken, de mogelijke aanwezigheid van waterdoorlatende en dus drainerende riolering, en het permanent drooghouden van ondergrondse infrastructuur zoals een verdiepte ringweg, tunnels, tramkokers, parkeergarages, kelders, …

Andere meetpunten binnen de grondwatermeetnetten van VMM vallen ook meestal niet binnen stedelijk gebied omdat deze meetnetten voor specifieke doeleinden werden opgezet (bv. opvolging nitraatrichtlijn in landelijk gebied), of meten daar in de diepere afgesloten grondwaterlagen.

We kunnen opmerken dat steden mogelijk zelf wel grondwaterstandsmetingen doen. Zo beschikt de Stad Antwerpen over een eigen grondwatermeetnet, en beschikt de stad Gent ook over grondwaterdata.

4. Voor de bestrijding van warmte en droogte in stedelijke omgevingen wordt ingezet op het aanleggen van klimaatbuffers (stadsbossen, parken, groene ruimte) in de nabijheid van steden en groenblauwe netwerken doorheen de stedelijke omgeving.

   Grote groene ruimtes zoals stadsbossen, die fungeren als koele oases voor de bevolking en als bron van koele lucht voor de mildering van het hitte-eilandeffect, of natuurrijke riviervalleien en natuurlijke bufferbekkens die (winterse) wateroverlast door rivieren opvangen, kunnen klimaatbuffers vormen. De Vlaamse overheid werkt samen met lokale overheden en lokale belanghebbenden aan een klimaatbufferprogramma. Dit programma biedt de inwoners van verstedelijkte gebieden de vlot toegankelijke, koele en schaduwrijke gebieden aan die ze nodig hebben, gebieden die aangepast zijn aan de specifieke wensen en noden van de betrokken sociale groepen (bv. ouderen, kinderen, etnisch-culturele groepen).

   We promoten het nemen van structurele maatregelen binnen steden om de effecten van stedelijke hitte-eilanden te beperken onder de vorm van bomen, parken, tuinen, groendaken, gevelbegroeiing naast openleggen van waterlopen en aanleg van waterpartijen waar mogelijk. Groen en blauw in de stad kunnen bijdragen tot een betere afkoeling ’s nachts, maar ook overdag kan de bevolking er verkoeling zoeken. Andere maatregelen, zoals ontharding, het gebruik van lichte materialen, betere isolatie van huizen, kunnen het stedelijke hitte-eilandeffect en ook de gevolgen van hitte op de volksgezondheid reduceren.